

РОЗДІЛ 5. ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ГОТОВНОСТІ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

THEORETICAL ASPECTS OF READINESS FOR INNOVATIVE ACTIVITIES OF EDUCATORS OF PRE-SCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS IN A GLOBALIZED SOCIETY

У цій статті зроблено акцент на готовності вихователя самому використовувати у своїй роботі інновації та повністю зрозуміти всю значимість цієї проблеми. На повній підставі можна впевнено сказати, що готовність педагогів до інноваційної діяльності відноситься до однієї з педагогічних проблем сучасного світу.

Визначено, що у психолого-педагогічних джерелах «готовність» визначається як активно-діяльнісний підхід особистості, встановлення на певну поведінку, мобілізованість сил до виконання завдання. Готовність особистості до інноваційної діяльності проявляється, насамперед всього, у її здатності до організації, виконання та регулювання своєї діяльності. Крім того, готовність до діяльності визначається багатьма факторами, найважливішим з яких є система методів та цілей, наявність професійних знань та умінь, безпосереднє включення особистості у діяльність, у процесі якої найактивніше формуються потреби, інтереси та мотиви отримання суттєвих, значущих, самих сучасних знань та вмінь.

Аналіз науково-педагогічних робіт дозволяє зробити висновок про те, що в педагогічній науці склалися теоретичні передумови для дослідження готовності педагога до інноваційної діяльності як фактора, що дозволяє, з одного боку, знижувати прояви негативних характеристик його професійного консерватизму, з другого – актуалізувати ті з них, які відповідають оптимальній моделі інноваційної педагогічної діяльності.

Надано рекомендації з підготовки педагогів дошкільної освіти до інноваційної діяльності. Зроблено висновки: готовність педагога до інноваційної діяльності слід розуміти як інтегральну якість особистості, що характеризується наявністю та певним рівнем сформованості мотиваційно-орієнтаційної, змістовно-операційної та оціночно-рефлексивних компонентів у їх єдності, що проявляється у прагненні до інноваційної діяльності та підготовленості до її здійснення на професійному рівні.

Ключові слова: інноваційна діяльність, заклад дошкільної освіти, глобалізоване су-

спільство, готовність педагога, професійний рівень, професійні знання.

This article emphasizes the educator's readiness to use innovations in his work and to fully understand the significance of this problem. We can confidently say that the readiness of teachers for innovative activities is one of the pedagogical problems of the modern world. It was determined that in psychological and pedagogical sources, "readiness" is defined as an active approach of the individual, determination of a certain behavior, mobilization of forces to perform the task.

The individual's readiness for innovative activity is manifested, first of all, in his ability to organize, perform and regulate his activity. In addition, readiness for activity is determined by many factors, the most important of which is the system of methods and goals, the availability of professional knowledge and skills, the direct inclusion of the individual in the activity, in the process of which the needs, interests and motives for obtaining essential, significant, most modern knowledge are most actively formed and skill. The analysis of scientific and pedagogical works allows us to conclude that in pedagogical science, theoretical prerequisites have been developed for the study of a teacher's readiness for innovative activity as a factor that allows, on the one hand, to reduce the manifestations of the negative characteristics of his professional conservatism, and on the other hand, to actualize those of them, which correspond to the optimal model of innovative pedagogical activity.

Recommendations on the training of preschool teachers for innovative activities have been provided. Conclusions were made: the teacher's readiness for innovative activity should be understood as an integral quality of the personality, characterized by the presence and certain level of formation of motivational-orientational, content-operational and evaluation-reflective components in their unity, which is manifested in the desire for innovative activity and readiness for its implementation at a professional level., involve motivational, cognitive, and sensory processes in dynamic activity.

Key words: innovative activity, preschool education institution, globalized society, teacher readiness, professional level, professional knowledge.

УДК 373.2(510)«1937/2023»

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/55.2.32>

Бай Цзішен,

аспірант кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

Постановка проблеми. Інноваційна діяльність – один із найважливіших напрямів розвитку сучасної освітньої системи, що стає невід'ємною та значною складовою дошкільної освіти.

Із запровадженням Державної національної програми «Освіта» (Україна XXI століття);

Національної доктрини розвитку освіти в Україні постали нові вимоги щодо забезпечення «якісної дошкільної освіти та об'єднання навчання та виховання у цілісний освітній процес».

Стандарт орієнтує керівництво та педагогічний колектив ЗДО на здійснення інноваційної

діяльності, застосування розвиваючих педагогічних технологій, нових варіативних форм, способів, методів та засобів реалізації освітньо-виховного процесу.

Готовність до реалізації інноваційної діяльності розглядається у стандарті як важливий феномен у професійному розвитку педагога. Інноваційна діяльність на даному етапі розвитку – один із головних стратегічних напрямів у дошкільній освіті, тому актуальність вивчення проблеми впровадження інновацій у професійну діяльність педагогів є безперечною.

Розвиток ЗДО та якість освіти змінюватимуться через творче переосмислення, освоєння та впровадження в освітній процес нововведень, пошук ідеальних методик та програм, і це призводить до значних змін в освітній практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підготовку педагогічних кадрів до використання інноваційних педагогічних технологій розглядали зарубіжні та українські вчені: Л. Загородня [1], К. Крутії [2], В. Староста, О. Гошко [3], К. Мау, А. Elder [7], Valeriano Muñoz, Patiño Delgado [9] та ін.

Згадані вище наукові розвідки є безсумнівним внеском у вирішення проблеми дослідження, проте у них не обґрунтовувалося поняття готовності майбутніх вихователів до застосування інновацій у професійній діяльності з урахуванням її специфіки закладів дошкільної освіти.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Приступаючи до дослідження, поданого у цій статті, ми висунули таку дослідницьку гіпотезу: рівень готовності педагогів до інноваційної діяльності, їхня сприйнятливість до нововведень перебувають на недостатньому рівні через низьку мотивацію, невпевненість педагогів у своїх можливостях, неготовність до нововведень.

Мета статті – визначити теоретичні аспекти готовності до інноваційної діяльності вихователів закладів дошкільної освіти у глобалізованому суспільстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інновація загалом у сучасній системі освіти має свою специфіку, яка проявляється в тому, що предметами інноваційної діяльності є сама дитина (неповторна, що розвивається, має специфічні особливості) і практика використання інновацій у навчально-виховному процесі [2, с. 76].

Існують різні типи інновацій:

– у змісті освіти (адаптація програм та впровадження програм нового покоління, розробка індивідуальних програм розвитку, додаткових освітніх програм);

– у формах, методах, технологіях освітнього процесу (застосування нових підходів у взаємодії педагогів та вихованців: дослідницького, проектного, проблемного);

– в управлінні ЗДО (розробка механізмів покращення якості роботи ЗДО) [4, с. 81].

Інновації орієнтують на розвиток предметно-просторового розвиваючого освітнього середовища, реалізацію внутрішньої організації діяльності освітньої установи та забезпечення повноцінного розвитку дитини.

Інноваційна діяльність вихователів ЗДО передбачає наявність певного ступеня свободи дій. Інновації можуть бути представлені у вигляді абсолютної новизни (відсутність у цій сфері аналогів та прототипів) та відносної новизни (внесення деяких змін до наявної практики).

Джерелами інноваційних ідей можуть бути:

– несподівана подія (успіх чи провал, як поштовх до розвитку чи розширення діяльності чи постановки проблеми);

– різні невідповідності (між істинними мотивами поведінки дитини, їх запитам та бажаннями, практичними діями педагога);

– потреби педагогічного процесу (слабкі місця у методиці, пошук нових ідей);

– поява нових освітніх моделей;

– демографічний фактор;

– зміни в цінностях і установках учнів (зміна ставлення учнів до освіти, до значних цінностей тягне за собою пошук нових форм спілкування та професійної поведінки);

– нові знання (нові концепції, підходи до освіти, конкретні методики та технології).

Відмінні риси інноваційної діяльності педагога:

– новизна у постановці цілей та завдань;

– глибока змістовність;

– оригінальність застосування раніше відомих та використання нових методів вирішення педагогічних завдань;

– розробка нових концепцій, змісту діяльності, педагогічних технологій на основі гуманізації та індивідуалізації освітнього процесу;

– здатність свідомо змінювати і розвивати себе, робить внесок у професію [8, с. 89].

Зазначимо, що існує низка труднощів при переході в режим інноваційного розвитку. До них можна віднести:

– недостатню матеріально-технічну базу (недостатнє інтерактивне та мультимедійне обладнання у користуванні педагогів);

– відсутність системи безперервної освіти педагогів, індивідуальних програм їх методичного та творчого розвитку;

– недостатнє матеріальне стимулювання педагогів-новаторів.

Але зміни можливі у тому випадку, коли керівництво організації та самі педагоги відчувають потребу працювати в інноваційному режимі, коли у них є бажання вийти за межі свого освоєного досвіду та спробувати щось кардинально інше.

Успіх освоєння інновацій багато в чому визначається «зрілістю керівника, його здатність приймати продумані управлінські рішення, оцінювати свої дії з урахуванням інтересів співробітників» [3, с. 60], його компетентністю та тим, яких цінностей він дотримується при досягненні цілей.

Багато в чому успіх залежить від самих освітян. Важливі знання вимог сучасної освіти, розуміння суті інноваційної діяльності та розвиток власного інноваційного потенціалу. Готовність до інноваційної діяльності визначається здатністю педагогів до самоосвіти, саморозвитку та самореалізації.

Вчені виділяють такі рівні готовності до інноваційної діяльності:

- емоційна готовність (виражений інтерес),
- мотиваційна готовність (переважання внутрішніх мотивів до участі в інноваціях),
- когнітивна готовність (наявність знань, достатніх для впровадження нововведень),
- особистісна готовність (володіння) певними професійно важливими якостями: допитливістю, креативністю, впевненістю в собі, працездатністю),
- організаційна готовність (задоволеність умовами щодо просування інноваційної діяльності).

За критерієм готовності особистості до інновацій у психолого-педагогічних дослідженнях виділяють «активних реформаторів» та «активних противників реформ» [4], людей-інноваторів [5] та людей-консерваторів.

Дослідники наголошують на наступних показниках готовності педагога до професійної інноваційної діяльності [6, с. 89]:

- розуміння значущості інноваційної діяльності порівняно з традиційною (інновація сприймається як особистісна цінність та як якість способу життя);
- творчі здібності, а саме здібності не тільки сприймати нові уявлення та ідеї, а й створювати щось нове, оригінальне;
- специфічні соціально-психологічні якості, що передбачають толерантне сприйняття нового, що відрізняється від власних уявлень, гнучкість та панорамність мислення; важливими є також такі особисті якості, як цілеспрямованість, сумлінність та працьовитість;
- прагнення до новизни, володіння знаннями про інноваційні технології та вміннями використовувати нові форми та методи організації навчально-виховної роботи;
- сміливість втілювати в життя нові ідеї;
- прагнення саморозвитку.

У ході освоєння інноваційної діяльності педагог схильний переоцінки своїх професійних здібностей. Він починає прагнути нових способів пізнання та побудови освітнього процесу, трансформувати свої знання на новий досвід [5, с. 125].

Таким чином, готовність до інноваційної діяльності – це не просто якість особистості (педагога),

а певний особистісний стан, потреба у переосмисленні власного досвіду, у трансформації своїх знань та умінь, у перетворенні та вдосконаленні освітньої діяльності, актуалізації таких особистісних якостей (мотиваційних, вольових, фізичних, рефлексивних та ін.), які визначають спрямованість особистості створення, осмислення, реалізацію і поширення освітніх інновацій.

Для визначення ступеня використання ІКТ у роботі педагогів ЗДО, то слід зазначити, що сьогодні ІКТ відводиться значне місце у вихованні та навчанні дошкільнят. Для дітей цифрового покоління дозвілля в гаджетах – звичайна справа, вони володіють «цифрою» часом краще за педагогів.

Невипадково сучасних дітей називають «цифровими дітьми» або «мережевим поколінням», «поколінням великого пальця», «кнопковим поколінням» або «поколінням швидких кнопок», «поколінням» next».

J. M. Twenge [8], A. M. Valeriano Muñoz, J. M. Patiño Delgado [9] їх називають поколінням Z, поколінням iGen (англ. internet generation – інтернет-покоління, "айдженери").

Особливої актуальності ІКТ набули за умов пандемії, оскільки онлайн-комунікація забезпечує безпечний формат взаємодії. Крім того, К. Е. Май та А. Д. Елдер, досліджуючи онлайн-комунікацію, звертають увагу на її медіагнозоадачність, відзначаючи взаємозв'язки з когнітивними функціями особистості, такими як концентрація уваги, перемикавання уваги та обсяг пам'яті, а також вивчення когнітивного контролю та виконавчих функцій [7].

Володіння ІКТ-компетенціями – це один із показників не лише інформаційної культури педагога, але та його мотиваційної готовності застосовувати у своїй професійній діяльності нові технології.

Далі наведемо рекомендації для педагогів ЗДО щодо підвищення інноваційної готовності.

1. Потрібно підвищення рівня кваліфікації педагога як безперервний процес. Воно має включати наступне:

- участь у різноманітних заходах інноваційної спрямованості (конкурси, семінари, проектна діяльність тощо);
- підвищення свого професійного рівня на стажуваннях, перепідготовці, курсах підвищення кваліфікації;
- вивчення досвіду колег (прагнення отримувати додаткові знання у галузях новацій в освіті, інформаційних технологій);
- розвиток своєї творчої та професійної активності, (зазначимо, що «професійно-творча активність – це стан внутрішньої потреби у нових значеннях, нових ідеях, нових відкриттях, що ведуть до перетворюючої діяльності» [4, с. 83]).

2. Необхідне звільнення від психологічних бар'єрів при звернення до нового, для якого потрібне таке:

– розвиток особистісного потенціалу при збереженні та примноженні таких якостей, як цілеспрямованість, впевненість у досягненні поставлених перед собою цілей, ініціативність, готовність пізнати нове, прагнення самовдосконалення;

– досягнення виходу новий етап самореалізації (подолання задоволеності власним працею, прагнення стабільності, перевагу передбачуваного, досягнутого раніше (минулого) досвіду) новому, незнайомому).

Висновки. Вивчення й аналіз наукових джерел дозволяє зробити висновок про те, що нині вивчено лише окремі аспекти готовності вихователя до застосування інноваційних технологій в професійній діяльності.

Сучасний вихователь має досконало володіти професійною інноваційною діяльністю, а це можливо, якщо у характеристиці його професіоналізму присутні такі показники, як:

– розуміння значущості інноваційної діяльності проти традиційної; інновація сприймається як особистісна цінність та як якість способу життя;

– творчі здібності, саме здібності не тільки сприймати нові уявлення та ідеї, а й створювати щось нове, оригінальне;

– специфічні соціально-психологічні якості, що передбачають толерантне сприйняття нового, відрізняється від власних уявлень, гнучкість та панорамність мислення; не менш важливим є також цілеспрямованість, сумлінність, працелюбність особи;

– прагнення до новизни, володіння знаннями про інноваційні технології, володіння вміннями використовувати нові форми та методи організації навчально-виховної роботи; сміливість втілювати в життя нові ідеї;

– прагнення саморозвитку.

Практична ж значимість проведеного дослідження полягає в тому, що комплексна методика експериментального вивчення впливу готовності до інноваційної діяльності на професійну самореалізацію педагогів може бути застосована у дослідженні представників інших соціономічних професій, а також у дослідженні інших значущих предикторів професійної самореалізації.

Перспективи подальших досліджень. Перспективи подальшого дослідження бачаться у визначенні взаємозв'язки окремих показників готовності до інноваційної діяльності у кожному

ЗДО з факторами, що зумовлюють успішність та підвищення ефективності інноваційної діяльності.

І особливо наголосимо, що важливим напрямом для дослідження є вивчення впливу індивідуально-особистісних характеристик педагогів на дієвість перетворень у їхній професійній діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Загородня Л.П. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. 2-ге вид. Суми : Університет. кн., 2018. 318 с.

2. Крутій К.Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу: [монографія : у 2 ч. Ч. I. Концепції, проектування, технології створення] Запоріжжя : ЛІПС ЛТД, 2019. 320 с

3. Козар Л. Зміст підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2018. № 3 – 4. С. 60 – 68.

4. Староста В. І., Гошко О.В. Готовність вихователів закладів дошкільної освіти до інноваційної діяльності. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Зб. наук. пр. Випуск 51. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2018. С. 81-84

5. Стрілець С. І. Теоретико-методичні засади підготовки вчителів початкової школи засобами інноваційних технологій. *Проблеми соц. роботи: філософія, психологія, соціологія*. 2021. № 2. С. 125-130.

6. Трофаїла Н. Д. Сучасна професійна підготовка майбутніх вихователів у системі дошкільної освіти України. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя : КПУ, 2019. Вип. 65. Т. 1. С. 89-92.

7. May K. E., Elder A. D. Efficient, helpful, or distracting? A literature review of media multitasking in relation to academic performance. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2022. Vol. 15. P. 2–17.

8. Twenge J. M. iGen: Why Today's Super-Connected Kids Are Growing Up Less Rebellious, More Tolerant, Less Happy and Completely Unprepared for Adulthood. New York: Atria Books, 2017. 439 p. URL: <https://www.pdfdrive.com/igen-why-todays-superconnected-kids-are-growing-up-less-rebellious-e187817981.h>.

9. Valeriano Muñoz A. M., Patiño Delgado J. M. Desarrollo de las habilidades blandas en los estudiantes pertenecientes a la Generación Z. Lima – Peru: Universidad San Ignacio de Loyola, 2019. 35 p.